ARGAZKIA: OIANE EGIGUREN

JANE BEZALAKO INOR EZ ESPAZIO TXIKIETAN

I. Mundu Gerran, britainiar artillero porrokatu batzuek Jane Austenen miresle talde sekretu bat sortu zuten lubakietan. Hori da Rudyard Kiplingen *"Los janeitas"* ipuinaren argumentua, El libro de la selva edo Kim liburuaren egilea. Zergatik? Galdetu dio protagonistak klubeko kideetako bati; zergatik Jane Austen? Erantzuna agerikoa da: "Jane bezalako inor ez espazio txikietan."
Izan ere, inork ez zuen lortu Jane Austenek bezala sei maisulan idaztea (horietako hiru garai guztietako liburu salduen eta irakurrienen artean) hain ibilbide laburra eginez; "lorategiko ateraino baino ez da iristen, baina funtsezkoa da iristen den lekuraino", esan zuen hari buruz Virginia Woolfek. Erraza da - beno, erlatiboki erraza- nobelak idaztea bidaiatzen denean eta abentura handiak izaten direnean. Askoz ere zailagoa da ia etxetik atera gabe egiten denean.
Baina horrela gaude orain gu guztiok: lorategiko ateraino ere iritsi ezinik. Kiplingeko artilleroek bezala, agian Jane Austenengandik zerbait izango dugu ikasteko. Zer litzateke hori? Susan Sontagek ere esandako zerbait: hor, espazio txiki horietan, sortzen da sormena. Beraz, bizi egin behar dira, ez handiagoak diren beste batzuk irrikatuz - beno, baita- baina garrantzitsua da gure talentu guztia jartzea suertatutako egoerei ahalik eta etekin handiena ateratzeko.

Horrelako zerbait pentsatuko zuen Nell Leyshonek ere, bere buruari "Del color de la leche"-k gordetzen duen historia hain toki estutik kontatzeko hautua egin zuenean. Hain leku estua - eta hain gutxi esan daiteke horretaz spoiler-ik egin gabe-, edozein deskuidu txikik bat-batean biluztuko lukeela eleberria. Baina Leyshon Austenen tankerakoa da: berak ere asko erakuts diezaguke espazio txikiei buruz. Habitatzeko eta dotoretasunez eta estiloz nola egin ikasteko, hor geratzen dira, beraz, gomendio zehatz batzuk.

Austenen edozein eleberri da zoragarria, baina, bereziki, Persuasión. Duela gutxi berrehungarren urteurrena ospatu zen eta edizio benetan preziatu batzuk argitaratzea ekarri zuen horrek, baina Cátedra Argitaletxearenak gomendatuko nituzke zehaztasun gehiago nahi duenarentzat, eta Alba Argitaletxearenak, bere itzulpenen berrikuntza eta distiragatik.
Lanetatik bi bakarrik irakur daitezke euskaraz: Watsondarrak (Berriozar Denon artean Argitaletxea, 2014) eta Harrotasuna eta aurreiritzia, Ibaizabalen Literatura Unibertsala bildumarako Ana Isabel Moralesek egindako itzulpen bikaina. Gustuko duenarentzat, gore bertsioa ere badago: Orgullo, prejuicio y zombis (Jane Austen eta Seth Grahame-Smith, Umbriel Argitaletxea, 2009). Barregarria izan daiteke, baina eleberriaren funtsa mantentzen du, eta ezkutuko indarkeria somatzeko aukera ematen digu hemeretzigarren mendeko zertzeladak dituzten elkarrizketa batzuetan. "Del color de la leche" Sexto Pisok argitaratu du gaztelaniaz eta euskaraz Alberdaniak, kritika zoragarriak jaso dituen Irene Aldasororen itzulpenarekin (2018). Egiaztatu egin beharko da.

MERTXE TRANCHE IPARRAGIRRE ETA EMAKUMEZKOEK IDATZITAKO LITERATURA

Historialaria, idazlea, liburuzaina, hizlaria... Mertxe Tranchek emakumeek idatzitako literaturari buruzko hainbat tailer zuzentzen ditu, liburutegi eta liburu-dendetan ez ezik, Gipuzkoako Emakumeen Etxeetan eta Jabekuntza Eskoletan: Donostian, Errenterian, Hernanin eta Tolosan.

Tokiko ahalduntze gune hauek mugimendu feministaren lorpenak dira, eta altxorra dira emakume askorentzat. Baten bat gertu izateko zortea baduzue, ez izan zalantzarik eta gertura zaitezte zerbitzu eta tailerren eskaintza ezagutzera, parte hartzera eta beste emakume batzuekin sarean lan egitera.

Espazio hauen bitxikerien artean, Mertxek ematen dituen tailerrak aurki daitezke. Bertan, emakumeek sortutako idatziez baliatuta, literatura genero-ikuspegitik begiratzen ikasten dugu. Gure eskuetara iritsi ez diren eta ezagutu beharko genituzkeen emakumeen lan zein bizitzak ezagutzen eta irakurtzen ditugu, eta orrialde horietan ezkutatzen diren errealitateetara gertutaratzen gara, gaukotasun handia duten gaien inguruan gogoeta egitera eramaten gaituztenetara: emakumeen egoerak, desberdinkeriak, egunerokotasuneko kontuak, emakumeen arteko harremanak edo ingurumena, besteak beste.

Mertxe Trancheri liburu batzuk gomendatzeko eskatu diogu, eta haiei lotutako hainbat gai eta irakurketarekin sail bat prestatu digu. Hemen doakizue atal bat. Espero dugu gozatzea!

BAI SAREA
Berdintasunean Aukerak Indartzen

ARGAZKIA: OIANE EGIGUREN

DENBORA

Denbora. Hori da orain kezkatzen gaituena: zenbat denbora egongo garen horrela, nola entretenitu, denbora nola aprobetxatu, mantsotu, bizkortu. Literaturan, denbora muga bat da. Literaturak ezin du aldiberekotasuna adierazi; aldi berean gertatu ziren hainbat gauza kontatzen ditugunean, nahitaez bata bestea baino lehenago kontatzen dugu. Musikan, pinturan, zineman aldiberekotasunak badu tarterik, literaturan ez. Eta, gainera, hitzek denbora bat hartzen dute; esaera zaharrak dioen bezala: etorkizuna diodanean, lehen silaba jada iraganari dagokio.

Muga horiek - sormena sustatzen duten estutasun horiek, beste une batean aipatu bezala- estimulu bat izan dira emakume idazle askorentzat, denborarekin, kontatzeko moduarekin esperimentatu baitute. Azkenaldian argitaratutako liburuen artean bururatzen zaidan adibiderik deigarriena Magdalena Tulliren "Zapatos de tacón italiano" (El rayo verde, 2018) da. Lortzea oso zaila den handikeria tekniko batekin, Tullik, aurrera egin beharrean, atzera egiten duen denbora esperimenta dezagun lortzen du. Horri honakoa gehitzen badiogu, liluratuta geratzea ziurtatuta dago: bere ni helduarekin askaria hartzen duen neskatxa bat (edo, hobeto esanda, alderantziz).

Beste autore batzuek ere denborarekin esperimentatu dute; adibidez, Joyce Carol Oatesek idatzitako "Puro fuego" lan loriatsua (Debolsillo, 2012) edo bere niak atea noiz irekiko zain dagoen Colette (Amores contrariados, Alba Argitaletxea) etortzen zaizkit burura. Dena noiz hasi zen oso argi izanda bere bizitzaren historia "Egun hartan ezinezkoa izan zen paseatzea" esaldiarekin hasten duen Jane Eyre heldua ere etortzen zait gogora (Alba Argitaletxea, Itzulpengintzako Sari Nazionala jaso zuen Carmen Martín Gaiteren bertsioarekin; hala ere, nostalgiak edizio zaharragoren bat gomendatzera narama, lehen esaldi hori aldatua izan ez den batera). Edo Virginia Woolfek Al Faron etxeko gortinetatik denbora zein modu liluragarri eta baketsuan pasarazten duen bururatu zait (Cátedra Argitaletxea).

Ipuin bat gogoratuz amaituko dut, baina, egia esan, egile oso bat ekarriko dut gogora: Ursula K. Le Guin. Adimen sakona duen eta jada pertsonaia publikoetan ia agertzen ez den adimentsua dugu; feminista, jakintsua eta ikuspegi zabala duena, zientzia fikzioaren aitzindaria, Le Guinen edozein testuk merezi du eta, aldi berean, lortzeko zailak dira. Baina zehazte aldera, El Furtivo ipuinean zentratuko naiz ("Las llaves del aire" Minotauro 1998 liburuan aurki daitekeen horretan). Bertan, denbora ehun urtez gelditzen da mundu guztiarentzat, "Loti ederra"-k lotan dirauen denbora bera, unibertso geldi horretan murgilduko den ezkutuko eta isilpeko pertsonaia batentzat izan ezik. Antzekotasun pixka bat du bizitzen ari garenarekin, ezta? Espero dezagun denbora gutxiago irautea.

P.D. Liburu hauetako bat bera ere ez dago euskaratua (ezta Jane Eyre, Jainkoaren izenean!). Zerbait esan nahiko du horrek. Euskarazko idazleei sail berezi bat eskainiz orekatuko dugu.

MERTXE TRANCHE IPARRAGIRRE ETA EMAKUMEZKOEK IDATZITAKO LITERATURA

Historialaria, idazlea, liburuzaina, hizlaria... Mertxe Tranchek emakumeek idatzitako literaturari buruzko hainbat tailer zuzentzen ditu, liburutegi eta liburu-dendetan ez ezik, Gipuzkoako Emakumeen Etxeetan eta Jabekuntza Eskoletan: Donostian, Errenterian, Hernanin eta Tolosan.

Tokiko ahalduntze gune hauek mugimendu feministaren lorpenak dira, eta altxorra dira emakume askorentzat. Baten bat gertu izateko zortea baduzue, ez izan zalantzarik eta gertura zaitezte zerbitzu eta tailerren eskaintza ezagutzera, parte hartzera eta beste emakume batzuekin sarean lan egitera.

Espazio hauen bitxikerien artean, Mertxek ematen dituen tailerrak aurki daitezke. Bertan, emakumeek sortutako idatziez baliatuta, literatura genero-ikuspegitik begiratzen ikasten dugu. Gure eskuetara iritsi ez diren eta ezagutu beharko genituzkeen emakumeen lan zein bizitzak ezagutzen eta irakurtzen ditugu, eta orrialde horietan ezkutatzen diren errealitateetara gertutaratzen gara, gaukotasun handia duten gaien inguruan gogoeta egitera eramaten gaituztenetara: emakumeen egoerak, desberdinkeriak, egunerokotasuneko kontuak, emakumeen arteko harremanak edo ingurumena, besteak beste.

Mertxe Trancheri liburu batzuk gomendatzeko eskatu diogu, eta haiei lotutako hainbat gai eta irakurketarekin sail bat prestatu digu. Hemen doakizue atal bat. Espero dugu gozatzea!

ARGAZKIA: OIANE EGIGUREN

MERTXE TRANCHE IPARRAGIRRE ETA EMAKUMEZKOEK IDATZITAKO LITERATURA

Historialaria, idazlea, liburuzaina, hizlaria... Mertxe Tranchek emakumeek idatzitako literaturari buruzko hainbat tailer zuzentzen ditu, liburutegi eta liburu-dendetan ez ezik, Gipuzkoako Emakumeen Etxeetan eta Jabekuntza Eskoletan: Donostian, Errenterian, Hernanin eta Tolosan.

Tokiko ahalduntze gune hauek mugimendu feministaren lorpenak dira, eta altxorra dira emakume askorentzat. Baten bat gertu izateko zortea baduzue, ez izan zalantzarik eta gertura zaitezte zerbitzu eta tailerren eskaintza ezagutzera, parte hartzera eta beste emakume batzuekin sarean lan egitera.

Espazio hauen bitxikerien artean, Mertxek ematen dituen tailerrak aurki daitezke. Bertan, emakumeek sortutako idatziez baliatuta, literatura genero-ikuspegitik begiratzen ikasten dugu. Gure eskuetara iritsi ez diren eta ezagutu beharko genituzkeen emakumeen lan zein bizitzak ezagutzen eta irakurtzen ditugu, eta orrialde horietan ezkutatzen diren errealitateetara gertutaratzen gara, gaukotasun handia duten gaien inguruan gogoeta egitera eramaten gaituztenetara: emakumeen egoerak, desberdinkeriak, egunerokotasuneko kontuak, emakumeen arteko harremanak edo ingurumena, besteak beste.

Mertxe Trancheri liburu batzuk gomendatzeko eskatu diogu, eta haiei lotutako hainbat gai eta irakurketarekin sail bat prestatu digu. Hemen doakizue atal bat. Espero dugu gozatzea!

ETORKIZUNA

Garai batean, Umberto Ecoren eraginez, intelektualen mundua eta masa kulturarena, apokaliptiko eta integratuen artean banatzen zen. Eco kopiatuz edo parafraseatuz (garrantzitsua da nori kopiatu jakitea) nik idazleen egungo panorama apokaliptiko eta samurren artean banatuko nuke.

Aspaldi - noiz ez- iragarri ziguten apokalipsia. Azkenaldian egunkarietako azaletan ere agertzen da (apokalipsi arina, horrela zioen El País egunkariko duela gutxiko artikulu baten izenburuak). Jabetzen gara, horrela jarraituz gero, hondamendirantz goazela. Baina, emakumeen literaturaren esparruan, beste zerbait dago agian. Margaret Atwoodren distopia feministaren Netflixera pasa zeneko arrakasta izugarria izan daiteke (*El cuento de la criada*, Salamandra 2019); edo idazle gazteek kontuan hartzeko beldurrez jantzi behar direla uste izatea. Gauzak horrela, ukaezina da liburu eta autore bikainak iritsi direla - batez ere Argentinatik- hizkera berri eta gordinak dituztenak baina etorkizuna itxaropenik eta konponbiderik gabe irudikatzen dutenak. Irakurri ostean miretsi, hunkitu eta ondoren, pixka bat deprimitu, besterik ez dago. Talentua izan behar da honako idazleek bezala diagnostikatu eta adierazteko: Samantha Schewblin (*Pájaros en la boca*, Random House, 2017; Distancia de rescate, Random House, 2020), Ariana Harwicz (*Matáte amor* – erreparatu azentu-marka non dagoen- Lengua de trapo, 2012), Mariana Enríquez (*Las cosas que perdimos en el fuego*, Anagrama, 2016), Valeria Luiselli (*Los ingrávidos*, Sexto piso, 2011) edo Cristina Morales (*Lectura fácil*, Anagrama, 2019).

Hala ere, agian belaunaldien arteko zerbait izango da, baina uste dut talentu handiagoa behar dela sendatzeko edo, gutxienez, kontsolatzeko eta argia emateko. Uste dut gazteriaren kemena eta guztiari aurre egiteko indarra izatearen ustea albo batera utzi behar direla "narratzaile samurra" bezalako kontzeptu bat sortzeko jakinduriara iristeko. Ideia Olga Tokarczuk handiarena da, Nobel saria onartu zueneko hitzaldikoa. Bere liburuak ere ikaragarriak dira, garai hauek ere hala direlako; baina itxaropena eta konponbidea dagoela azaleratzen dute, bere pertsonaiak errukiagatik salbatzen dira, adiskidetasunagatik, enpatiagatik. *Sobre los huesos de los muertos* (Siruela, 2016) edo *Un lugar llamado Antaño* (Anagrama, 2020) dira horren adibide. Egoera honetatik ateratzen garenean, horiek izango dira berriro zutik jartzeko beharko ditugun balioak, ondorengoetan aurki daitezkeenak: *Belen Gopeguin* (*La escala de los mapas*en ageri den narratzaile samurra, Random House) edo *Dubravka Ugresic*en (gerra batean samurtasuna mantentzea zaila da baina berak *Zorro*n lortzen du, Impedimenta) edo *Andrea Barrett*en (*La fiebre negra*, Nordica) edo... Izan gaitezen samurrak gure fikzioetan behintzat, nahikoa apokaliptikoa bada eta errealitatea.

PD: berriro ere, euskararako itzulpenik ez. Gure argitaletxeek ez al diete asko erreparatzen emakume idazleei? Espero dezagun, gutxienez, Tokarczuken helduentzako libururen bat laster izatea eskuragarri (bada duela gutxi itzulitako gazteentzako liburu bat, *Arima galdua*, Thule, 2019). Nobel saria besterik ez du irabazi- eta...

ARGAZKIA: OIANE EGIGUREN

IBILALDI ZUHURRA

XX. mendera arte, emakumeok ezin izan genuen askatasun osoz bakarrik ibili, ez hirietan, ez naturan. Lorategi ilustratu zibilizatuan edo kaleetan zehar paseatzea besterik ez zen zilegi, eta hori aberatsenek soilik egin zezaketen, beti ere neskame edo karabina batez lagunduta. Beraz, egiten uzten diguten lehen ibilaldi tutelatu hauek gure historian eta ia gure odolean daude errotuta.

Idazle euskaldunen literaturan egiten dudan ibilaldia ere ibilaldi zuhurra da, tutoretzarik gabea, baina arretaz egindakoa. Ez naiz euskarazko literaturaren ezagutzaile sakona, eta, dirudienez, ez naiz salbuespena: helduentzako euskarazko maileguak ez dira %10era iristen Euskadiko Liburutegi Sarean. Baina, noizean behin, paseoan ibiltzen naiz. Eta ideia hau buruan dudala paseatzea gustatzen zait: Emakume idazle hauetako batzuek euskaraz lehen aldiz zerbait esateko aukera izan dute! Oso ederra iruditzen zait, eta pribilegio bat da ere historiaren une hau gutxienez hauetako bi belaunaldirekin partekatzea.

Zalantzarik gabe, Arantxa Urretabizkaiak zenbait gauza esan zituen lehen aldiz, 70eko hamarkadaren amaieran: *Zergatik panpox* eta *Saturno*k zabaldu zuten, nire ustez, euskarazko literatura beste haize batzuetara, beste interes batzuetara, emakume garaikidearen ahotsera. Laura Mintegi (*Nerea eta biok*, Txalaparta; *Sisifo maitemindua*, Txalaparta, gaztelaniazko itzulpena argitaletxe berean; *Korrespondentziak*, Erein, Brigit Vanderbeke zoragarriarekin), Lourdes Oñederra (*Eta emakumeari sugeak esan zion*, Erein, gaztelaniazko itzulpenarekin Bassarainen), Arantxa Iturbe (*Ai, ama*, Alberdania) eta Miren Agur Meabe (*Kristalezko begi bat*, Susa, askoz ere beranduagokoa da, baina, niretzat, emakumeen autofikziorik onenaren mailan dagoen liburua).

Aparteko kapitulu bat merezi du Mariasun Landak (hainbaten artean, *Elisabete lehoi domatzailea*, Elkarlanean eta *Krokodriloa ohe azpian*, Erein, gaztelaniazko bertsioa Barco de vaporren), haur eta gazteen literaturaren erreferentea mundu mailan. Urteetan zehar Asun Balzolarekin egin zuen tandemak ate asko ireki zizkion haurren irudimenari (*Iholdi saila*, Erein).

Ereindakoaren uzta aparta da, oparoa: Eider Rodríguezek inbidia izateko arrazoi gutxi ditu (*Bihotz handiegia*, Susa euskaraz, Random house gaztelaniaz; *Idazleen gorputzak*, Susa) istorio kontalari handiekiko, eta ez gaztelaniaz idazten dutenekiko soilik, baita ingelesez idazten dutenekiko. Karmele Jaio (*Amaren eskuak*, Elkar) Kattalin Miner (*Nola heldu naiz ni honaino*, Elkar), Danele Sarriugarte (*Erraiak*, Elkar), Alaine Agirre (*Kamisoi zuri zetazkoa*, Erein euskaraz eta gaztelaniaz) eta Katixa Agirre (*Amek ez dute*, Erein; Tránsito para el castellano), Uxue Alberdi (*Jenisjoplin*, Susa; *Kontrako eztarritik*, Susa) eta beste hainbatek, beharbada, une honetan aurki dezakegun hizkuntza interesgarriago eta koherenteago batean idatzitako literatura femeninoaren testigantza ematen dute. Ibilbide luzeko literatura karrera bat egiten uztea besterik ez da behar, apurtzailea den gazte promesaren estereotipotik harago. Batzuek lortu dute, baina guzti-guztiek literatura emakumeen esperientzietara zabaltzen laguntzen ari dira, mundua gure gorputzetatik, nahietatik eta zalantzetatik bizitzea nolakoa den kontatzen digute. Hori eta ez besterik da emakumeen literatura. Honi ateak irekitzea gizartearen erdiari ateak irekitzea da, eta hori beldurrik gabe ematea merezi duen ibilaldia da.

MERTXE TRANCHE IPARRAGIRRE ETA EMAKUMEZKOEK IDATZITAKO LITERATURA

Historialaria, idazlea, liburuzaina, hizlaria... Mertxe Tranchek emakumeek idatzitako literaturari buruzko hainbat tailer zuzentzen ditu, liburutegi eta liburu-dendetan ez ezik, Gipuzkoako Emakumeen Etxeetan eta Jabekuntza Eskoletan: Donostian, Errenterian, Hernanin eta Tolosan.

Tokiko ahalduntze gune hauek mugimendu feministaren lorpenak dira, eta altxorra dira emakume askorentzat. Baten bat gertu izateko zortea baduzue, ez izan zalantzarik eta gertura zaitezte zerbitzu eta tailerren eskaintza ezagutzera, parte hartzera eta beste emakume batzuekin sarean lan egitera.

Espazio hauen bitxikerien artean, Mertxek ematen dituen tailerrak aurki daitezke. Bertan, emakumeek sortutako idatziez baliatuta, literatura genero-ikuspegitik begiratzen ikasten dugu. Gure eskuetara iritsi ez diren eta ezagutu beharko genituzkeen emakumeen lan zein bizitzak ezagutzen eta irakurtzen ditugu, eta orrialde horietan ezkutatzen diren errealitateetara gertutaratzen gara, gaukotasun handia duten gaien inguruan gogoeta egitera eramaten gaituztenetara: emakumeen egoerak, desberdinkeriak, egunerokotasuneko kontuak, emakumeen arteko harremanak edo ingurumena, besteak beste.

Mertxe Trancheri liburu batzuk gomendatzeko eskatu diogu, eta haiei lotutako hainbat gai eta irakurketarekin sail bat prestatu digu. Hemen doakizue atal bat. Espero dugu gozatzea!